

ОСОБЛИВОСТІ МОРФОФУНКЦІОНАЛЬНОГО СТАНУ ПІДЛІТКІВ РІЗНИХ ГРУП ОЛЕКСАНДР МИТЧИК

Волинський державний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

Аналіз літературних джерел [1, 2] та власні дослідження показали, що рівень фізичного розвитку, фізичної підготовленості і функціональних можливостей не відповідає нинішнім високим вимогам. Більшість школярів за існуючою системою навчання має недостатній рівень фізичного стану. Отже, необхідний пошук нових ефективних, раціональних технологій, які вирішували б завдання фізичного навчання у школі на сучасному етапі. Зважаючи на це, робота була спрямована на пошук комплексу критеріїв, які визначили б, з одного боку, однорідні групи підлітків, а з іншого – сприяли активним систематичним заняттям фізичними вправами. Ми прагнули уникнути традиційного розподілу школярів на “сильних”, “середніх” і “слабких”, а виділити якісно нові групові особливості, які найкраще підходили б для оздоровчого тренування. На основі визначених критеріїв за допомогою математичної статистики було виділено чотири кластери. Внаслідок цього ми визначили чотири групи школярів, які дістали умовні назви: перша, друга, третя і четверта. За багатьма показниками вони значно відрізняються одна від одної.

Аналіз результатів (табл.1) показує, що довжина тіла у підлітків першої групи є найменшою і становить в середньому 168,87 см. Також найнижче значення має і маса тіла – 56,0 кг; окружність грудної клітки: у спокої – 69,75 см, на вдиху – 79,0 см та на видиху – 74,75см; окружність зап'ястя – 16,25 см і таза – 76,23 см. Разом з тим у цієї категорії школярів добре розвинуті м'язи ніг. Окружність стегна та гомілки становить відповідно 60,75 см і 34,4 см.

Таблиця 1

Фізичний розвиток підлітків 15 років різних груп

Показники		Групи підлітків			
		Перша	Друга	Третя	Четверта
Довжина тіла, см		168,87±3,26	172,39±1,66	175,78±1,43	174,12±4,2
Маса тіла, кг		56,0±2,91	62,33±2,32	62,14±1,83	72,0±2,79
Окружність грудної клітки, см	Спокій	69,75±6,6	82,88±1,54	79,42±1,72	88,5±0,86
	Вдих	79,0±3,43	85,33±1,84	83,92±1,58	93,5±0,64
	Видих	74,75±0,75	79,88±1,49	78,21±1,17	87,0±0,81
Окружності, см	Ший	42,0±8,76	33,66±0,72	33,14±0,59	35,5±0,53
	Стегна	60,75±12,88	38,11±3,11	40,0±1,33	42,0±1,35
	Гомілки	34,4±3,11	34,1±0,72	33,4±0,73	37,3±0,94
	Зап'ястя	16,25±0,47	16,55±0,24	16,92±0,35	17,5±0,28
	Таза	76,23±5,76	87,31±1,96	83,41±1,24	90,23±1,54
Довжина м'язно-жирових зв'язок, мм	Біцепса	2,25±0,25	3,66±0,16	4,5±0,64	3,5±0,28
	Трицепса	4,25±0,47	7,88±0,51	6,07±0,38	7,0±0,40
	Під лопаткою	5,45±0,25	7,0±0,28	6,78±0,61	8,25±0,62
	Над клубовою	6,75±1,31	7,44±0,47	6,0±0,21	8,0±0,7
	Гомілки	9,0±1,08	10,0±0,33	8,78±0,91	9,75±0,85
Індекс Кетле		0,85±0,003	0,81±0,006	0,83±0,003	0,82±0,008
Індекс Габса		63,9±1,02	57,95±0,54	60,32±0,8	58,21±0,67

У підлітків першої групи найменша товщина шкірно-жирових складок: біцепса – 2,25 мм, трицепса – 4,25 мм, під лопаткою – 5,25 мм, над клубовою кісткою – 6,75 мм та гомілкового м'язу – 9 мм. Аналіз показує, що масо-зростовий індекс Кетле та індекс Габса є найвищими і становлять відповідно 0,85 та 63,9.

Таблиця.2

Фізична підготовленість підлітків 15 років різних груп

Показники		Групи підлітків			
		Перша	Друга	Третя	Четверта
Динамометрія кисті, кг	Права	36,75±1,49	32,33±1,7	42,28±2,8	47,75±4,6
	Ліва	35,5±2,21	31,33±3,2	39,57±2,1	50,75±5,6
Стрибок у довжину з місця, см		188,0±13,9	202,77±4	212,3±7,4	214,3±2,2
Підтягування, разів		5,5±2,68	7,66±0,51	5,71±1,19	10,25±0,8
Тест "Фламінго", к-ть спроб		7,25±0,58	3,88±1,14	4,57±0,47	3,0±0,51
Нахил, см		3,87±2,33	5,41±1,67	10,75±2,4	12,95±2,8
Підйом в сід за 30 с, разів		20,5±2,25	21,0±0,52	19,28±1,1	21,25±1,0
Човниковий біг, к-ть відрізків		62,5±8,61	75,89±5,5	84,71±6,1	83,0±16,2
Біг 60 м, с		9,98±0,39	9,44±0,26	8,46±2,63	8,82±0,38
Човниковий біг 4x9 м, с		17,17±0,06	15,02±1,2	10,52±0,3	10,1±0,21
Станова сила, кг		105,0±8,66	142,9±5,7	158,9±10	194,8±14

Що стосується фізичної підготовленості (табл.2), то у представників першої групи слабо розвинуті м'язи рук та верхньої частини тіла. Результат у підтягуванні у них найнижчий і становить в середньому 5,5 разів, а динамометрія правої та лівої кисті – відповідно 36,75 кг і 35,5 кг. Станова сила у даних підлітків є найнижчою – 105,0 кг. Незважаючи на максимальні окружності ніг, дальність стрибка у довжину з місця у школярів першої групи становить 188 см. У порівнянні з іншими групами це найнижчий результат, що можна пояснити малим зростом хлопців. Рівень гнучкості у підлітків першої групи найнижчий. Результат у нахилі становить лише 3,87 см. У хлопців даної групи також розвинута рівновага. Для того, щоб виконати тест "Фламінго", вони використали в середньому 7,25 спроби, що є найгіршим показником серед усіх груп у даній дисципліні. Як показують отримані результати, рівні розвитку витривалості, швидкості та спритності є також найнижчими. Середня частота серцевих скорочень у спокої підлітків першої групи найбільша і становить 90 уд/хв, а показники артеріального тиску найменші у порівнянні з іншими групами.

До другої групи належать школярі порівняно невисокого зросту. Довжина тіл у них становить в середньому 172,39 см, маса тіла – 62,33 кг. Окружності грудної клітки є більшими, ніж у представників першої та третьої груп. Також у даних підлітків малі окружності частин тіла: шиї, гомілки, зап'ястя. Ці показники нижчі ніж у представників першої і четвертої груп. У порівнянні з іншими групами товщина шкірно-жирових складок трицепса (3,66 мм) і гомілкового м'язу (10 мм) є найбільшою.

У представників другої групи спостерігаються найнижчі показники динамометрії правої кисті – 32,33 кг та лівої – 31,33 кг. Проте станова сила у них

менша, ніж у першій групі, але менша, ніж у третій, і становить 142,89 кг. Антропометричний стан і у стрибку в довжину з місця. Результат у підтягуванні виконується лише четвертій групі і становить в середньому 7,66 разів. У підлітків, які належать до другої групи, добре розвинута рівновага. Так, у тесті "Фламінго" вона було використано в середньому 3,88 спроби, що є ліпшим результатом, ніж у першій і третій групах. Підйом в сід за 30 с підлітки виконують 21 раз. Гнучкість розвинута погано. Школярі з другої групи за рівнем витривалості у човниковому бігу з підвищенням швидкості поступаються результатам у третій і четвертій групах і здатні пробігти в середньому 75,89 20-метрових відрізків. За рівнем розвитку швидкості (біг 60 м) та спритності (човниковий біг 4x9м) спостерігається та ж сама тенденція. Частота серцевих скорочень у підлітків другої групи становить 87,33 уд/хв, артеріальний тиск систоличний – 128,3 мм рт. ст., диастолічний – 87,41 мм рт. ст.

До третьої групи належать підлітки, що мають максимальну довжину тіла, яка становить в середньому 175,78 см. Окружності грудної клітки невеликі. Вони менші, ніж у представників другої і четвертої груп. Окружності стегна і гомілки є найменшими. Товщина шкірно-жирових складок незначна. За результатами статискої сили та динамометрії кисті підлітки третьої групи поступаються лише представникам четвертої. Так, середня сила правої кисті становить 42,28 кг, а лівої – 39,57 кг. Незважаючи на максимальний зріст, у хлопців третьої групи результат стрибка у довжину з місця гірший, ніж у четвертій, і в середньому складає 212,28 см. Проте витривалість у школярів даної категорії розвинута найліпше. Виконуючи тест "човниковий біг з підвищенням швидкості" вони пробігли в середньому 84,71 відрізків. М'язи рук і верхньої частини тіла розвинуті слабо. Підлітки змогли показати у підтягуванні середній результат 5,71 разів, який поступається показникам у другій і четвертій групах. М'язи тулуба розвинуті найслабше у порівнянні з іншими. Результат підйому в сід за 30 с становить 19,28 разів. Слід відмітити, що хлопці з третьої групи показали у бігові 60 м найвищий результат – 8,46 с. Рівень гнучкості і спритності у представників даної групи поступається лише четвертій.

До четвертої групи належать підлітки більш гармонійної та атлетичної побудови. При середній довжині тіла 174,12 см вони мають найбільшу масу тіла – 72,0 кг. Це широкогруді підлітки, окружність грудної клітки яких становить: у спокої – 88,5 см, на вдиху – 93,5 см та на видиху – 87,0 см. Окружності таза, зап'ястя, гомілки у них найбільші.

Рівень фізичної підготовленості у школярів четвертої групи у порівнянні з іншими є найвищим. У них добре розвинута м'язова система. Незважаючи на те, що підлітки за довжиною тіла поступаються третій групі, вони показали найвищий результат зі стрибка у довжину з місця – 214,25 см. У хлопців четвертої групи також розвинуті найліпше м'язи рук і верхньої частини тіла. Рівень гнучкості у підлітків четвертої групи також найвищий. Результат нахилу становить 12,95 см. За рівнем розвитку швидкості і витривалості представники четвертої групи дещо поступаються своїм одноліткам з третьої. Частота серцевих скорочень у хлопців даної групи є найменшою – 72,5 уд/хв.

Отже, за допомогою кластерного аналізу ми визначили критерії диференційованого підходу та однорідні за морфофункціональним складом групи

підлітків. Це дає можливість підібрати оптимальні засоби, методи і форми фізичного виховання школярів відповідно до їх фізичного стану.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антропова М.В. Дифференцированное обучение учащихся 1–11 классов, их работоспособность и организация режима учебной деятельности // Физиология человека. - 1992. – Т.18. - №1. – С.172.
2. Басанець Л.М., Іванова О.І. Порівняльна характеристика соматометричних показників дітей та підлітків різного віку // Біологічні науки. – Суми, 1998. – С.66–71.

THE PECULIARITIES OF MORPHOLOGICAL PECULIARITIES OF DIFFERENT GROUPS OF TEENAGERS

OLEXANDR MYTCHUK

Wolyn' State University named after Lesya Ukrainka

This article deals with the peculiarities of physical development physical training of the fifteen-years –old belonging to different groups. The division into such groups is an important ground for the structure differentiation of health – improvement trainings.

НОРМА ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ОСОБИСТОСТІ ЯК СУКУПНІСТЬ ПЕВНИХ НОРМАТИВНИХ ПОКАЗНИКІВ

ОКСАНА МИХАЙЛЮК

Луцький біотехнічний інститут, кафедра фізичної реабілітації

З кожним роком у нашому суспільстві зростає кількість невротичних порушень. Особливо це стосується молодого покоління. Основними причинами такого стану, як зазначалося на міжнародному конгресі з проблем психічного здоров'я особистості, є соціально-економічна нестабільність; забруднення довкілля, інформаційна перевантаженість; широка пропаганда засобами масової інформації насильства, жорстокості та сексу; ріст схильності підлітків та молоді до алкоголю і наркотиків [6].

Названі причини підсилюються додатковими факторами, які існують у системі середньої освіти. До них належать: низький статус освіти в суспільстві, незадовільне матеріальне забезпечення, інформаційна перевантаженість тощо.

За визначенням Всесвітньої Організації Охорони Здоров'я (1995), психічне здоров'я особистості включає такі основні складові: яке ставлення до себе та до інших людей, здатність справлятися з вимогами життя [5].

Встановлено, що психічне здоров'я особистості – це результат взаємодії багатьох різноманітних факторів. Досліджується їх специфічний вплив на психічне здоров'я спеціалістами-науковцями з різних галузей наук.

У наш час починають з'являтися публікації, що пов'язують психічне здоров'я особистості з нетрадиційними науками. Це, насамперед, валеологія – яка комплексно вивчає здоров'я людини, досліджуючи фактори, що забезпечують фізичне, психічне та соціальне здоров'я. Цікавим є також підхід, запропонований санологією – наукою про здоров'я здорових. В даному випадку здоров'я